

Старко Оксана Леонтіївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Україна, м. Луцьк. ORCID: 0000-0002-7459-4337

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Ст. 139 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником. У ч. 1 цієї статті передбачено основний склад кримінального правопорушення - ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленними правилами, надати таку допомогу, якщо медичному працівникові завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого (кримінальний проступок). У ч. 2 ст. 139 КК України передбачено кваліфікований склад кримінального правопорушення - відповідальність за те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки (нетяжкий злочин).

Одним із дискусійних серед питань кваліфікації цього складу кримінального правопорушення є питання визначення кола його суб'єктів. У диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 139 КК України вказано, що суб'єктом кримінального правопорушення є медичний працівник. У багатьох наукових джерелах зазначається, що суб'єктом кримінального правопорушення є як медичний, так і фармацевтичний працівник. Науковці виходять з того, що у ст. 78 Основ закріплено обов'язок медичних, фармацевтичних працівників та фахівців з реабілітації безоплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі, нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях. Водночас, у ст. 37 Основ вказано, що лише медичні працівники зобов'язані невідкладно надавати необхідну медичну допомогу у разі виникнення невідкладного стану людини.

Згідно Закону України “Про екстрену медичну допомогу” від 5 липня 2012 р. (далі - Закон), невідкладний стан людини - раптове погіршення фізичного або психічного здоров'я, яке становить пряму та невідворотну загрозу життю та здоров'ю людини або оточуючих її людей і виникає внаслідок хвороби, травми, отруєння або інших внутрішніх чи зовнішніх причин (п. 7 ст. 1). У Законі також визначено, що фармацевтичні та інші працівники зобов'язані надавати лише домедичну допомогу. Так, згідно ст. 12 Закону, особами, які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані, є: рятувальники аварійно-рятувальних служб, працівники державної пожежної охорони, поліцейські, фармацевтичні працівники, провідники пасажирських

вагонів, бортпровідники та інші особи, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги.

Домедична допомога визначається як невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи (п. 4 ст. 1 Закону).

Екстрена медична допомога, на відміну від домедичної, визначається як медична допомога, яка полягає у здійсненні працівниками системи екстреної медичної допомоги відповідно до цього Закону невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування і збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я (п. 5 ч. 1 Закону).

Таким чином, згідно норм вищезгаданих законів медичні та фармацевтичні працівники не ототожнюються. При цьому, фармацевтичні працівники вказані як суб'єкти надання домедичної допомоги. Слід зазначити й те, що серед вимог необхідних знань фармацевта (тобто те, що він повинен знати) є вимога знання лише "правил надання домедичної допомоги хворим при невідкладних станах" [1], що ставить під сумнів віднесення фармацевтів до суб'єктів аналізованого кримінального правопорушення.

У диспозиції норми, що сформульована у ст. 139 КК України, вживається словосполучення "допомога хворому". Очевидно, що йдеться саме про медичну допомогу хворому. Проте, законодавче визначення терміну "медична допомога", також не дає підстав для віднесення фармацевтичних працівників до суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України. Так, згідно ст. 3 Основ, медична допомога – це діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Згідно ст. 33 Основ, медична допомога надається відповідно до медичних показань професійно підготовленими медичними працівниками, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, що забезпечують надання медичної допомоги згідно з одержаною відповідно до закону ліцензією, та фізичними особами - підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку і можуть перебувати з цими закладами у цивільно-правових відносинах). Медична допомога за видами поділяється на екстрену, первинну, вторинну (спеціалізовану), третинну (високоспеціалізовану), паліативну.

Слід зазначити, що вживаний у КК України термін "медичний працівник" не застосовується у класифікаторі професій ДК 003:2010. Натомість, у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників

системи охорони здоров'я, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я № 117 від 29. 03. 2002 р. міститься поняття “працівники системи охорони здоров'я”. До них належать: керівник, професіонали в галузі лікувальної справи (крім стоматології), професіонали в галузі стоматології, професіонали в галузі фармації, професіонали в галузі медико-профілактичної справи, інші професіонали в галузі медицини, фахівці, лаборанти (медицина), лаборанти (фармація), технічні службовці, робітники.

Окрім цього, визначаючи зміст терміну “медичний працівник” як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення за ст. 139 КК України, слід виходити з міркувань наявності можливості фахово та швидко оцінити стан хворого (особливо у невідкладних станах) як такий, що може спричинити тяжкі наслідки у разі ненадання медичної допомоги. Адже, умовою настання кримінальної відповідальності є той факт, що медичному працівнику завідомо відомо, що це (тобто ненадання допомоги хворому) може мати тяжкі наслідки для хворого.

Таким чином, фармацевтичні працівники, як і молодший медичний персонал, лаборанти, санітари, реєстратори, технічні працівники системи охорони здоров'я, не можуть визнаватись суб'єктом ненадання допомоги хворому медичним працівником. Варто було б ст. 139 КК України доповнити приміткою, в якій сформулювати визначення “медичного працівника” або ж вказати вичерпний перелік суб'єктів цього кримінального правопорушення. Також, доцільно було б у диспозиції цієї норми замість слова “допомоги” вжити словосполучення “медичної допомоги”.

Список використаних джерел

1. Професіонали в галузі фармації. 1. Фармацевт: *Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я*, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я № 117 від 29. 03. 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text>